

GENADE EN SKOONHEID

PROF. DR. B. J. ENGELBRECHT

Vir iemand uit die gebied van die Sistematiese Teologie is dit altyd aangenaam om ter waardering van 'n persoon uit die Wetenskap van die Woord iets te skryf, veral as die skrywer (om „ter sake” te wees) hom mag besighou met 'n onderwerp uit laasgenoemde vakgebied. Die eerste rede is dat binne die kring van die Reformatoriese Teologie, die Wetenskap van die Woord onontbeerlik is vir die Dogmatiek en Etiek. Omdat die Woord binne die Reformatoriese Teologie sentraal staan en normatief is, maak die Sistematiese Teologie altyd dankbaar gebruik van die resultate van die Wetenskap van die Woord en daarom wil dit van tyd tot tyd ook dankie sê. 'n Ander rede is dat die sistematikus weet dat hy nie so „streng taalkundig” as sy kollega uit die Wetenskap van die Woord hoef te wees nie. Hy kan hom dus altyd 'n bietjie meer vryheid veroorloof en dus so 'n bietjie speel. Dit is in hierdie lig dat ons hierdie klein artikel ter waardering van prof. Mulder by sy uittrede as hoogleraar in die Oudtestamentiese Wetenskap op skrif stel.

Die Ou Testament gebruik 'n verskeidenheid woorde wat ons in Afrikaans met „genade” kan weergee. Vir die doeleindes van hierdie artikel het ons ons veral by die stam **hnn** beperk, hoewel **hémđâ** ook so nou en dan in die gesigsveld gekom het en so nou en dan ook **héséd**. Wat **hn** betref: Die mees gebruiklike vorms in die Ou Testament is die werkwoord **hnn**, die selfstandige naamwoord **hēn**, **hin**, **tehinnâ**, **tehinnun**, **haninâ** en **hinnâm**. Laasgenoemde word veral (in die akkusatief) as bywoord gebruik. Die byvoeglike naamwoord **hanûn** kom in die Ou Testament uitsluitlik as attribuut vir God voor byvoorbeeld in Ex. 22:27; 34:6; 2 Kon. 30:9; Neh. 9:17, 31; Ps. 86:15; 103:8; 11:4; 112:4; 116:5; Joël 2:13 en Jona 4:2.

Die groot betekenis wat hierdie begrip in die lewe van die gelowiges van die Ou Testament gehad het, blyk byvoorbeeld uit die veelvuldige gebruik daarvan in die naamgewing, byvoorbeeld Hanna (die moeder van Samuel — 1 Sam. 1 — wat deur die Septuagint as Anna weergegee word en langs daardie weg in ons eie naamgewing ingekom het) Hanan ('n naam vir krygers — 1 Kron. 11:43; familiehoofde — Esra 2:16; Leviëte — Neh. 10:10; hoofde van die volk — Neh. 10:22; profete — Jer. 35:14), Hanun (bv. vir Joodse leiers in die tyd van Nehemia — Neh. 3:13, 30), Hanniël (bv. owerstes van die stamme van Manasse en Aser

— Num. 34:23; 1 Kron. 7:39), Hananeël ('n broer van Nehemia — Neh. 1:2; musiekleiers in die tyd van Dawid — 1 Kron. 25:23 en Nehemia — Neh. 12:36; 'n priester uit Esra se tyd — Esra 10:20); laastens Hanánja wat veral as een van Daniël se drie vriende bekend is, maar volgens verskillende tekste vir leërowerstes, musiekleiers, edeles en so meer gebruik is. Die Septuagint gee dit met Ananías weer wat ook uit die Nuwe Testament bekend is. Trouens, die bekende naam in ons taal, Johannes (met sy afleidings Johan, John, Joe, Hannes, Hans en Ivan, met die vroulike vorms Johanna, Joey, Hanna en Anna kom via die Grieks (veral deur die bekende apostelnaam) van die Hebreuse naam Johannan of Johanûn wat beteken „die Here is genadig.” Dit vind weer weerklank in bekende vanne soos Johannsen, Johnson, Jansen, Janssen, Janson, Jankowitz (Jankovich), Ivanowitz, (Ivanovich) en so meer. En alhoewel naamgewing by ons nie meer dieselfde draagkrag as in die ou tyd het nie, toon dit tog hoe die Hebreuse stam **hnn**, al is dit dikwels net formeel, deur baie eeue bly deurklink het, tot vandag toe.

Indien ons nou die begrip genade (**hnn**) in die Ou Testament noukeuriger bekyk, dan sien ons dat alhoewel „genade” ook „gegee”, „bewys” en „gekry” word, dié uitdrukking wat verreweg die meeste voorkom „genade vind” is met die dominante: „genade vind in die oë van iemand, byvoorbeeld van God of van 'n mens. Die feit dat „genade” en „die oë” so nou met mekaar verbind word, lê myns insiens in die feit dat een van die grondbetekenisse van **hn** in die Ou Testament ook „skoonheid” van vorm, verskyning of beweging in die sin van „grasie” (én „grasieus”) is. Dit klink behalwe in die genoemde Afrikaanse woord byvoorbeeld ook deur in die Engelse woord „grace”, „graceful”, „gracious” en „the Graces”, almal woorde wat via die Septuagint se vertaling van die stam **hnn** met **charis** en **charidsomai** en dan via die latynse **gratia** in die moderne tale ingekom het. Trouens, die variant vir **gratia** naamlik **favor**, het óók die byklank van „mooi” soos onder andere blyk uit die Engelse uitdrukking „favourable impression” en uit die Afrikaanse „gunstig” (genade-guns). So lees ons byvoorbeeld in Spreuke 11:16 van 'n **'ēšét hēn**, van 'n „mooi vrou” (bevallig, skoon, lieflik, grasieus, elegant), terwyl Spr. 31:30 en Han. 3:4 ook **hēn** gebruik om die skoonheid van vorm en verskyning van 'n vrou uit te druk. Interessant is veral Spr. 5:18-19 waar die blywende skoonheid en aantrekkingskrag van „die vrou van jou jeug” met die sierlike en lieflike grasie (**hēn**) van 'n wildsbokkie vergelyk word. Spr. 18:8 praat van 'n **'ēbēn hēn**, 'n kosbare of lieflike steen net soos verskillende sierade (wat natuurlik normaalweg by die

domein van die vrou hoort) se lieflike skoonheid in Spr. 1:9, 3:22 en 4:9 met die woord **hēn** beskryf word. Ps. 45:3 en Spr. 22:11 praat van die lieflikheid van die lippe, en Pred. 10:12 laat sien dat die eintlike bedoeling daarvan die skoonheid en grasia van die sinne van die wysheid is. In Job 41:3 word van die sierlike proporsies van 'n sekere oer-dier as **hin** 'érbô gepraat.

In al hierdie gevalle is daar dus sprake van **genade** wat **gesien** word in die sin dat hierdie **grasia** strelend vir die oog is. Veral omdat die grasia van vroue herhaaldelik genoem word, moet die weergawe van **hen** deur **lieflikheid** hier nie verontagsaam word nie, want deur die **oog** van die aanskouer te streel, roer sy ook sy **hartsnare** aan en ontstaan daar **liefde** by hom. En hy wat liefhet, kyk met ander oë na daardie iemand, omdat daar tedere toegeneentheid en simpatie ('n variante betekenis van **hēn** is ook simpatie, „compassion”) in sy hart is, daarom sien hy die mooie in sy geliefde raak en vind sy guns (**hen** kan ook guns „favor” beteken) in sy oë. Dit blyk veral uit die geskiedenis van twee vroue wat in die Ou Testament genoem word naamlik Rut en Ester. Volgens Rut 2:10 vra Rut aan Boas: „Waarom het ek genade in u oë gevind dat u in my belangstel?” Uit die hele geskiedenis van Rut 2 en 3 (bv. 3:10) is die antwoord: Omdat „hierdie jong vrou” (2:5) lieflik vir hom is en hy op haar verlief geraak het. Daarom kan hy sê: „So vind ek dan genade in u oë, my heer! Want u het my getroos en na die hart van u dienaar gespreek, alhoewel ek nie soos een van u dienaresse is nie.” (2:13). En inderdaad is sy nie soos een van sy dienaresse nie, want omdat hy haar wat lieflik (**hēn**) in sy oë is, liefhet, daarom vind sy guns (**hēn**) in sy oë en gee hy gratis vir haar geskenke (3:15) en sien hy haar as 'n deugsame vrou (3:11). Tereg verbind Naomi (die eertydse „lieflike”) hierdie **hēn** met die **hēséd** (die guns, die favor) van die Here (2:20). Die verbinding tussen **hēn** en **hēséd** kom nog duideliker in die geskiedenis van Ester uit. Volgens Ester 2:9 beval Ester vir Hegai (die bewaarder van die koning se vroue) en vind sy guns (**hēséd**) in sy oë, „voor sy aangesig.” Hy sien dus hoe mooi sy is, en na twaalf maande se skoonheidsbehandeling „vind sy guns (**hēn**) in die oë van almal wat haar sien en hulle hou daarom van haar. Ester 2:17 sê dan: „En die koning het Ester **liefgekry** meer as al die vroue en sy het genade (**hēn**) en guns (**hēséd**) voor sy aangesig gevind meer as al die jong meisies; en hy het die koninklike kroon op haar hoof gesit en haar koningin gemaak.” Omdat hy haar liefhet, vind sy genade in sy oë, sien hy haar as't ware mooier as wat werklik is, het hy net oë vir haar en **gratis**, uit liefde, maak hy haar sy koningin.

Treffend stel Ester 5:2-3 hierdie gedagte: „En toe die koning koningin Ester sien staan, het sy **genade** in sy oë gevind . . . Toe sê die koning vir haar: Wat wil jy hê, koningin Ester, of wat is jou versoek? Al was dit die helfte van my koninkryk — dit sal jou gegee word.”

Ek glo dat ek hiermee die verband tussen „genade” en „skoonheid” aangedui het. Dit sal ’n groot en uitgebreide taak wees om die vrugbaarheid van hierdie perspektief in die res van die Bybel aan te toon en uit te werk. Vir doeleindes van die prediking het ons dit wel in verband met sekere Bybelgedeeltes gedoen en dikwels het verrassend-mooi dinge aan die lig getree. Hoewel hierdie nie die enigste perspektief is om die saak van genade te bekijk nie, loon dit myns insiens ruimskoots die moeite om so nou en dan „met ander oë” na die genadeperikope te kyk, nie net van die Ou Testament nie, maar ook van die Nuwe Testament. So kry ons byvoorbeeld in die Nuwe Testament die gedeeltes wat ons oproep om ons met Christus te beklee (bv. Rom. 13:14; Gal. 3:27). Deur die sonde is ons uit onself onrein, verwerplik en veragtelik voor God se aangesig, maar in Christus, die Seun van Sy liefde sien Hy ons aan, nie soos ons werklik is nie, maar in genade. Omdat ons met Christus beklee is, kyk Hy as’t ware met ander oë na ons en sien Hy nie die lelike gebreke en verdorwenheid van ons sonde raak nie, maar sien Hy net ons skoonheid en reinheid in Christus. Van hieruit laat die Nuwe Testament die lig na verskillende kante val.

(i) In Christus word ons byvoorbeeld gesien as die bruid van God (Jes. 54:5; Ef. 5:32; Jak. 1:27; 1 Petr. 1:19; 2 Petr. 3:14 ens.) Hierdie patroon herinner sterk aan beide die geskiedenis van Rut en Ester.

(ii) Tweedens word ons byvoorbeeld, ons wat eintlik slawe van die sonde is, in Christus gesien as kinders, en as ons kinders is, dan ook erfgename, erfgename van die beloftes wat ons uit **genade, gratis** ontvang (bv. Rom. 8:16-17). Merkwaardig is dat Gal. 3:26-27 wat van ons bekleding met Christus praat, juis die motief van ons kindskap voorop stel; van nature is ons slawe en kan ons nie erf nie, maar as ons met Christus beklee is, dan word ons deur God wat ons liefhet met ander oë, die oë van **genade**, die oë van ’n Vader, aangesien en dan skenk hy aan ons **gratis** sy ewige **erfenis**.

(iii) ’n Derde perspektief is byvoorbeeld dat ons (wat kinders van die Koning is) as koningskinders en in eskatologiese genadesig ook werklik as konings gesien word. Treffend stel Openb.

1:6 (sien bv. ook 5:10) hierdie perspektief deur te sê: „Aan Hom wat ons liefgehad het en ons van ons sondes gewas het in Sy bloed en ons gemaak het **konings** en priesters van Sy God en Vader, aan Hom die heerlikheid en krag tot in alle ewigheid.” Soos in die geval van Ester vind ons genade in die oë van die Koning en kry ons uit genade, gratis, koninklike status en geskenke. Maar dat Hy ons mooi en rein sien, lê nie in ons skoonheid en reinheid nie, maar in die feit dat ons skoon en rein gewas is deur die bloed van Jesus Christus; in Hom het God ons lief en sien Hy ons in genade aan. Dit is op hierdie wyse en op verskillende ander maniere dat die Bybel die figuur van genade en skoonheid in die Bybelse aankondiging vrugbaar maak en laat fungeer.